

„Евроатлантическите измерения на националната сигурност и приносът на България за укрепване на сигурността в региона след 2015г.“

Средата за сигурност обединява непрекъснато променящите се условия в и извън страната, които биха могли да се разглеждат като потенциални причини за рискове и заплахи. Определянето на реалните и актуални предизвикателства пред сигурността на България и страните от региона на Югоизточна Европа и черноморския басейн в настоящата стратегическа среда, от гледна точка на българския национален интерес, подпомага процеса на трансформация, служейки като отправна точка за концентриране на усилията. При анализа на рисковете и заплахите е нужно най-напред да се отчете българското виждане за уязвимостта на страната. Това предполага да се отговори на въпроса, какво, на настоящия етап, представлява риск или заплаха за България, предвид геополитическото положение и провежданата от нея външна политика и политика за сигурност. Тук неизменно следва да се отчитат и предизвикателствата, които страната ни споделя, защото е член на ЕС и НАТО или участва в „коалиции на желаещите“ при операции по управление на кризи, което я задължава да изпълнява задълженията си към общността.

Сигурността в Югоизточна Европа е неразривно свързана с развитието и действията на организираната престъпност, която има стабилни позиции в региона, особено в западната му част. Слабо изразената държавност и икономическите трудности благоприятстват развитието на това явление. „Широкомащабната дейност на организираната престъпност и натискът ѝ върху структурите на властта и политическия елит са сред основните заплахи за сигурността в района.“ Към нея следва да се прибави и проникването в региона на структури на радикалния ислям и потенциалното взаимодействие между терористичните джихадистки организации и организираната престъпност. Освен от стабилността в Югоизточна Европа, България е заинтересована и от укрепване на сигурността в Черноморския регион.

Евентуалната дестабилизация на Черноморския регион ще постави под въпрос стратегията на ЕС за диверсификация на енергийните доставки и постигане на енергийна независимост. Черно море е ключово алтернативно трасе за доставки на енергоносители от Каспийския регион, чийто потенциал предстои да бъде доразвит. Изграждането на нови коридори за пренос на нефт и природен газ гарантира както допълнителни количества, за да се отговори на нарастващото търсене на европейските пазари, така и допълнителен източник на доставки. А това са критично необходими условия за гарантиране на енергийната сигурност на ЕС и на България, в частност. Днес едва ли може да се говори за енергийна независимост, а по-скоро за гарантиран непрекъснат поток от доставки в достатъчно количество и на разумна цена, без да се налага за това да бъдат жертвани важни държавни интереси.

Възможно ограничаване или дори прекъсване на достъпа до жизненоважни енергоресурси ще има силен дестабилизиращ ефект върху икономиката. Което, от своя страна, би усложнило други сериозни предизвикателства пред страната. Всичко това

може да се случи в контекста на задълбочаването на зависимостта от енергията, получавана от изкопаеми горива, нарастване на търсенето и конкуренцията за достъп до тях и борбата за геополитическо преразпределение на влиянието в световен мащаб. И в миналото, и днес енергията е в основата на редица междудържавни конфликти, това ще остане така и в бъдеще. Още повече, че търсенето ѝ допълнително ще нараства. Също така, локалните конфликти застрашават морската сигурност и подхранват други предизвикателства, като организираната престъпност, трафика на наркотици, нелегалната миграция, тероризмът и др.

Що се отнася до предизвикателствата пред сигурността в днешната стратегическа среда, не може да не засегнем и въпроса за защитата на критичната инфраструктура. Става дума за онези съоръжения, мрежи и служби, чието прекъсване или разрушаване би се отразило сериозно върху здравето, сигурността, икономическото благосъстояние или ефективното функциониране на страната. Ако не бъде надеждно защитена, тази инфраструктура е уязвима за терористични атаки, чиито последици могат да излязат далеч извън границите на България.

Под критична инфраструктура (което е твърде широко понятие) се разбира и инфраструктурата за гарантиране на енергийната сигурност. Тъй като тя се изгражда не само в държавата-потребител, а и в транзитните страни и страните-износители, рисковете пред сигурността на инфраструктурата на производителите и транзитните държави не могат да не засегнат и България, която едновременно е и транзитна страна, и потребител. Това налага да се развива сътрудничеството на ЕС и НАТО именно с тези страни-партньори. Енергийната сигурност е тясно свързана с икономическа сигурност, която е в основата на цялостната сигурност за обществото и държавата. А без икономическа и финансова сигурност не може да се гради и адекватна на днешните предизвикателства система за сигурност и отбрана.

Към настоящия момент не е загубил актуалността си и един традиционен риск - междудържавните конфликти. Военният конфликт между Русия и Грузия, от август 2008, за пореден път напомни, че войната, като средство за решаване на международни спорове, все още не е останала в миналото, най-малкото в този геополитически регион, въпреки че през последните години фокусът на вниманието бе изместен върху новите рискове и заплахи.

Друг риск, който с течение на времето ще се засилва и може да се превърне, при определени благоприятни отключващи фактори, в сериозна заплаха е незаконната миграция. Проблемът, в повечето случаи, е свързан с организираната престъпност и може да доведе до влошаване на криминогенната обстановка. Миграционният поток създава и предпоставки за инфилтриране на радикални ислямистки елементи от „рискови“ държави, което може да засили терористичната заплаха.

Не на последно място по важност, би трябвало да се разглежда тероризма и разпространението на оръжия за масово унищожение. Като постоянна заплаха, те са широко отразени от медиите, като на техния фон остават незабелязани някои други, разгледани по-горе предизвикателства. Още повече, че всички те са пряко или косвено обвързани едно с друго. Така например, незаконната

миграция и тероризмът могат да действат комбинирано, а пък дестабилизацията на Черноморския регион благоприятства тероризма и разпространението на оръжия за масово унищожение.

Тероризмът на религиозна основа (и, най-вече, ислямисткият) е заплаха за страната ни, особено като се отчете участието на България с контингенти в различни съюзни и коалиционни операции. „Присъствието в региона на Югоизточна Европа, особено в Босна и Херцеговина и Косово, на големи контингенти чужди граждани от рискови страни и вероятността сред тях да са инфилтрирани ангажирани с терористична дейност лица повишават степента на заплахата.

Разпространението на оръжия за масово унищожение е друга ключова заплаха за националната сигурност. Според различни проучвания, се констатира нарастващ интерес от страна на терористични организации да се сдобият с ядрени оръжия, като не може да се твърди със сигурност, че това вече не се случва. Тук особено важен е граничният контрол, като евентуална дестабилизация на Черноморския регион би затруднила, до голяма степен, борбата срещу трафика на подобни оръжия.

В пряка връзка с тази заплаха е и разпространението на средствата за доставяне на оръжията за масово унищожение до целта, каквито са ракетните технологии. В световен мащаб, разпространението им нараства, като международната общност все още е недостатъчно подготвена за това.

Така очертаните рискове и заплахи изискват обединяване на усилията. От сега нататък все повече ще се налага комбинация и взаимодействие между държавите – членки. Страните от евроатлантическото пространство прибегнаха до предоставяне и споделяне на способности и технологии (pooling and sharing, smart defence). Споделянето и модифицирането на вече съществуващи системи за наблюдение на въздушната, надводната и подводната обстановка спомага спестяване на бюджет и избягване усложняването на икономическото състояние на някои от по-малко развитите страни. По този начин се оптимизира дейността на НАТО и се постигат по-бързи и качествени резултати, което е от голяма полза при изпълнение на мисии и задачи от смесени контингенти. . Страните от Западна Европа и САЩ все още имат предрасъдъци към новите членки от Източна Европа, които са и бивши членки на Варшавския договор. Освен това, все още не са напълно преодолени различията между съседни страни, които са и членки на НАТО.

Създаването на интегриран модел за сигурност и защита на обекти от критичната инфраструктура не е само цел и не цели единствено и само ефективност на създаваната за тази цел система. На негова основа беше разработен и модел за взимане на решение при многовариантна терористична заплаха, който в съчетание с интегрирания модел създаде така необходимите ни условия за значително увеличаване на ефикасността на системата.